

НЕСАВРШЕНОСТИ У ОГЛЕДАЛУ: АУТОПОРТРЕТ

[...] Док смо се возили ка Челтенаму, моја мајка Рут је рекла: „Никада се нисам осећала толико поносно као данас.” Када су се капије мог скупог затвора затвориле, изгубио сам поверење у мајку и никада јој нисам опростио. Нисам могао да знам шта је отац мислио. Пошто је он био доброћудан муж који јој је све допуштао, радио је шта је она хтела.

Колец Челтенам представљао је зрно које је у амбициозни колонијални ум моје мајке засадио директор моје школе у Аустралији, пореклом Енглец. Иако се касније испоставило да је „безнадежан случај”, како су га моји родитељи називали, штета је већ била учињена. Стигао сам на одслужење своје четворогодишње затворске казне.

[...]

Када се уверила да сам се сместио у својој новој школи у Енглеској, моја породица се вратила у Аустралију. Опростили смо се на перону у Швајцарској. У једном тренутку, моја мајка се одвојила са мојом сестром, оставивши оца да ме упутује, како ми се чинило, животне истине. Светла из села и њихов одраз на снегу обасјавали су сумрак док смо се ми гегали горе-доле у каљачама, а из наших уста излазиле траке беле измаглице без речи. Срце ми је ужасно лупало, али није било на мени да говорим; тај терет пао је на мог несретног оца. Напокон, прихватио је дужност. Упозорио ме је да не седам на даске у јавним тоалетима. Обојица смо одахнули. Сада ми је само сметало светло и чуо сам воз како се спрема да урони у швајцарски пејзаж на путу ка избељеној трави, еродираним потоцима и убојитим кљуновима сврачака. Ране које сам задобио на том перону пуном снега биле су нешто тупље природе, с изгледом да се загноје. Био сам одлучан да задржим свој бол у границама мушкости коју сам научио да поштујем, а заправо бих волео да му скинем те рукавице од зечје коже и да ставим његову сунцем опаљену руку на свој образ. Нисам урадио ништа. Нисам плакао. Само сам дрхтао када је прозор пун лица утонуо у швајцарски мрак.

Драги пријатељи отпустили су ме назад на одслужење казне у Челтенаму.

Да сам остао у Аустралији, да ли бих и то сматрао затворском казном? Можда би се за то побринуо мазохиста у мени. Овако, сећање је љубазно нагласило елементе идиличне слике школских дана једног енглеског школарца: јахање понија без седла кроз високу траву, скидање пијавица са тела након пливања у блатњавом потоку, усамљено лутање кроз шуму сасафраса ка звуковима водопада. Моји родитељи нису имали активну улогу у том свету мог ума. Држао сам се за њих као за сламку спаса. Сваке недеље писао сам им извештачено дечачко писмо. Био сам добар син, иако не син ког би они волели да имају, неки ветеринар за стоку, адвокат који игра крикет или оно што је моја мајка сматрала дипломатама; све троје смо били и криви и невини, а судбина нам је наменила да патимо због издаје.

Слао сам писма и Дадиљици. Њој сам, као замени за мајку, упућивао сву искрену љубав коју сам осећао. Лизи Кларк је почела да ради код нас недуго након што се моја сестра Су родила, када сам ја имао три године. У први мах сам је мрзео јер је унела толико промена. С новом бебом и новом дадиљом, то је било време прекрета. Мрзео сам је и био сам насилан. Згазио сам јој пасту за зубе док је распакивала ствари. Просуо сам воду из тигања док смо вечерали барени мозак. Стара Дадиља је увек прво хранила украсне фигурице животиња изнад камина док ја нисам отворио уста. Дадиљица је одбијала да укључи фигурице у игру. Чак ме је натерала да једем сам. Био сам сумњичав према њеном тамном лицу, прђастом носу са особенем рупицом или младежом са једне стране, њеној блиставој црној коси и њеном шкотском акценту. Не знам чиме ме је освојила – можда оним сочним пољупцима на моја стегнута уста којима ме је наводила да се ослободим док се не спојимо у заједничкој сочности.

Волео сам је. Обоје смо је волели. Скоро смо полудели од плакања када нам је, током једног поподнева када је била слободна, блесава Елиза рекла да је Лизи отишла заувек. Лизи никада имала деце, сем што је једном касније родила мртворођенче. Сматрала нас је за своју децу, а то заиста и јесмо били.

Рут, наша формална мајка, држала нас је уз себе честим изненађењима као што су нова одећа, поклони, напади беса, моћ организовања и изливи знања. Али она није била увек присутна због свог учешћа у разним комитетима, пробама, ручковима и вечерама, или због тога што је лежала због главобоље или бола у стопалима. Осим периода када сам био дете, мислим да је нисам волео, већ сам јој се само дивио из навике док нисам почео да сажалевам ту стару, полуслепу и сенилну жену која је увек била у кревету, а сажалење је само лажна замена за љубав.

Што се тиче тате, Дикија, како га је звала мама, Птичица, он је само постајао мрзовољнији како је старио. Од оног ласкавог, сталоженог момка са убитачним плавим очима и модерном лептир-машном претворио се у ходајући сарказам. Током свог средовечног доба, Птичица и Дики, идеални пар, седели су једно до другог у соби за пушење у „Лалворту”, разговарали о инвестицијама, деци, послузи, шокантним понашању Џека Ланга,¹ док је Рут одговарала на позиве својим самоувереним женским рукописом, а Дик стављао свој угласти потпис на чекове или писао писма својој браћи Хенрију и Артуру, спутаним рукописом расног аустралијског мушкарца. Рут и Дик су се ретко раздвајали. Њихов однос изгледао је млако, док касније у животу нисам схватио да и сам прижељујем такав однос.

Могао сам да заволим Дика да сам се усудио да то урадим и да смо могли да разговарамо. Да ли је Рут икада могла да претпостави? Годинама након њихове смрти, Лизи се скоро претворила у мумију због артритиса, глаукома и сенилности, заробљена у дому у Вентворт Фолсу, где је било ко из њене прошлости могао да се појави. Говорила би ствари попут: „Тата је био овде јутрос; стајао је тамо у ћошку”, или „Волтер и Роберт су ме одвели на брод да посматрамо харинге”, или „Сид

¹ Џек Ланг, лабуристички премијер Новог Јужног Велса чија је политика убедила конзервативце да комунизам постаје доминантан. Ланга је најзад 1932. године сменио сер Филип Гејм, гувернер Новог Јужног Велса. (Прим. ђрев.)

поправља кров. Доћи ће брзо – жели да види Педија²”. Због изгледа који сам добио с годинама, чешће ме није примећивала но што јесте. Али једном приликом, Лизи је рекла: „Мама је била добра кад је била добра. Променила се када си отишао од куће. Проблем је био у томе што сте обоје желели да budete главни.” Ускоро после тога сам морао да пођем. Пољубили смо се сочно, као у детињству, стрчао сам низ брдо, купио питу с месом и сео на воз за Сиднеј, опекавши уста због врућег соса и гриже савести.

[...]

Родио сам се са чувеном златном кашиком, да употребим омиљену метафору популарних романописаца и новинара који су писали за недељна издања. Нажалост, или на срећу, добио сам и очи, хиперактивна осећања и подсвест који су преузели контролу нада мном. Моје детињство требало је да буде срећно, а и било је, док узнемиреност и црне слутње нису проузроковале астму, проклетство које ме је пратило пола живота. Пубертет се није разликовао од ненамештеног кревета у којем се свака просечна млада особа бескрајно преврће и окреће. У доба буђења мушкости, почињао сам да увиђам да спољни свет није ништа друго до дихотомија светла и таме коју сам осећао у себи. Начела која су ми усадили родитељи и Лизи односила су се само на моје рационално сопство. Моји ментори нису могли да замисле тамне нијансе или импликације сексуалне девијантности. Прекршио сам већину њихових начела, знајући, у дубинама своје ирационалности, шта значи починити убиство или бити убијен.

Колико се сећам, нису ме претерано забрињавали докази сексуалне амбиваленције. Рано сам се препустио сексуалним наклоностима. Сметало ми је подругивање других дечака, не на рачун моје сексуалности, коју су они прихватили и у неким случајевима уживали у њој, већ на рачун женске осећајности коју су презирали јер јој нису веровали. То је исто као када претежно мужевни мушкарци презиру жене због суптилности која њима недостаје, али искоришћавају њихову сексуалност.

У мом случају, никада нисам пролазио кроз агонију бирања између једног или другог сексуалног начина живота. Неко други је направио избор, да тако кажем, и брзо сам прихватио чињеницу да сам хомосексуалац. Упркос томе што сам изгледао уверљиво мужевно, можда сам био превише пасиван да се одупрем, или сам чак препознао слободу која ми је дата да истражим сваку варијацију људског ума, да играм толико улога унутар толико много контрадикторних издања. Прихватио сам ситуацију. Нисам преиспитивао таму унутар своје дихотомије, иако сам већ започео неизбежну болну потрагу за братом близанцем који би унео светло у моју суморно осветљену таму. Гледајући уназад, два језика која сам учио на Кембрицу била су у неком смислу комплементарна, а чинила су и део неспретне потраге за артикулацијом самосталног изражавања и испуњавања.

[...]

² Надимак Патрика Вајта. (Прим. ђрев.)

Пошто сам одрастао у време када се од мушког пола очекивало да буде незаинтересован за боје, нисам могао да искажем своју таштину одећом. Када је то напослетку постало могуће, већ сам био престар за то; ништа није патетичније од старца у тренду или нашминканих мумифицираних жена. Уместо тога, хранио сам своју таштину дотераним речима. Али нису све биле декоративне. Верујем да је део мене довољно опор да би пренео неулепшану истину, али и то би могла да буде моја таштина. Ако у то верујем данас, сутра ћу можда веровати да истина припада тишини – у сваком случају, тишини која попуњава простор између речи, а то понекад могу да контролишем.

„То није наследио од Вајтових!“ Тако је изричито тврдила једна од уседелица Саумарезових.³ Признала је да су купили мој први роман; налазио се негде на тавану. Једна рођака од Белтрисових потражила ме је када је дошла у Лондон, где сам живео у Улици Ебери и почињао да се бавим писањем. Провели смо пријатно вече. А на крају је рекла: „Било је занимљиво упознати те. Мислили смо да те овде држе јер си луд или тако нешто.“ Моји родитељи били су толико згађени да више никада нису разговарали са њом. Али, неколико година касније, пролазећи таксијем поред продавнице Селфриц, Рут је сручила бујицу речи на мене јер сам одбио да идем са Диком на крикет у „Лордс“, рекавши: „Никада нисам помислила да ћу имати *чугака* за сина.“ Као што би Сузана могла бити прототип за аустралијску Су, тако је Педи вероватно био први званични чудака на континенту.

[...]

Очајнички сам желео да волим некога. Постојале су девојке које је моја мајка доводила, а које сам невероватно често упознавао на плесовима на које ме је терала да идем. Та крхка, често лепа створења, цвркулала су о коњима за које су навијале на тркама тог дана, пријатељима који су се управо верили и о најновијем филму Грете Гарбо. Једна девојка, на коју су остале показивале са завишћу и страхопоштовањем, прочитала је „сва дела Ентонија Тролопа“. Иако сам у њој наслућивао другог аутсајдера, стидљиво сам се склонио; нашој хемији недостајало је нешто суштинско. Зближили смо се тек у средњој доби и имали смо добар, премда површан однос.

Рутино рефренско питање било је: „Која ти се допада?“ Очајнички је желела не толико да се ја заљубим него да се верим да би она могла да организује венчање. Желела је да будем у браку, као и сви сточари, банкарски и адвокати које је познавала. Желела је да иде на недељни ручак у Краљевски голф клуб у Сиднеју са снајом и унучићима.

Упркос љубави према егзотичној храни (за шта сам одувек био захвалан), и најновијој и понекад смелој одећи, као и упркос одлучности да буде боља од било које породице у Аустралији тиме што ће сина уписати не само на колеџ у Енглеској већ и у енглеску школу, Рут је у суштини била конформиста. Задобити дивљење због оригиналности, напослетку, није исто као и заслужити честитке за допринос

³ У питању је једна од три гране породице Вајт које су назване по имањима на којима су живееле: Саумарез, Едингласи и Белтрис, којој је припадао и отац Патрика Вајта. (Прим. ирев.)

врлинама и континуитету породице. Она је, јадница, била опасно разочарана. Верујем да ме је несвесно кривила што сам је претворио у аутсајдера.

Када кажем да нисам волео своју мајку или да сам само ценио неке од њених особина, мој партнер Маноли подсећа ме да сам јој писао сваке недеље. Зашто да не? Осећао сам обавезу према њој, а и увек сам био роб навике. Можда би помогло да сам могао да је волим када сам се враћао кући из школе, али мислим да јој се у то време нисам чак ни дивио; превише ме је малтретирала хистеричним понављањем: „Која ти се допада?“, да бих је гледао икако другачије до предатора који се стално нагињао да одгризе неки витални део мог тела. Лизи је била далеко и гледала своја посла на планини. Су и ја смо се и даље дурили једно на друго и свађали. Сећам се да сам је исмевао када сам видео буву како је скочила са једног пса и прошла кроз украсне очице на њеној хаљини док је седела поред мене на каучу. Моја тежња ка идеалном, ка статуама које су отелотворивале савршенство, била је таква да је једна бедна бува могла да угрози однос двоје људи.

Да сам био у стању да разговарам са оцем и да је, иако ризикујем да звучим као цепидлака, постојао неки заједнички референтни оквир који смо могли да делимо, заволео бих га. Претпостављам да би то довело до компликованијег односа са Рут. Нисам могао да ценим Дика довољно да бих га заволео; његова невина доброта, великодушност и љубазност нису били довољни. Волео сам чланове послуге попут Лизи, Фло и Мета због њихове везе са свакодневном стварношћу. Он се повукао из те стварности пре но што сам се ја родио. А ако би пробао да разговара са мном, било би то о крикету, фудбалу или коњским тркама. Гледао сам да побегнем из било које просторије у којој бисмо се затекли заједно. Од онда сам се питао колико сам му бола нанео окружујући се оним што је за њега било тајновито пренемагање, свет нестварног који учени људи проналазе у књигама.

Чак је и његов габарит радио против њега, као и његове плаве очи без трепавица и натапирана фризура над равним челом. Кожа му је била изгорела и наборана откако га ја познајем. Његове руке су ме одбијале и привлачиле. Да сам могао да се натерам да му додирнем надланицу, брана би можда попустила. То би или решило наш проблем или га увећало.

[...]

Након што сам се вратио са Кембрица и провео неко време у Лондону, схватио сам да не могу да се вратим у Аустралију и да унедоглед растежем свој живот на земљишном поседу, како сам то првобитно планирао. Одлучио сам да радим, али нисам био сигуран шта – да се бавим писањем? да пишем за позориште? – и да некако зарадим за живот у том огромном метрополису где је успех гарантовао глуму и где је чак и неуспех био мање болан за никоговиће мало тамније коже. У граду попут Лондона, свако је имао право на анонимност, док то није било могуће у сеоском животу предратног Сиднеја, а друштво ком смо припадали запамтило би неуспех.

Писао сам родитељима да бих их обавестио о новостима. То није био нарочито храбар чин: мислим да сам веровао у то да они неће напустити сина који их изневерава. Пошто је увек био реалнији од њих, ујак Клем мора да им је рекао да нисам

рођен да обрађујем земљу. То је у реду, али ако су то прихватили, зашто онда не бих био доктор, дипломата или нешто друго што би било прихватљиво. Уметник у породици је као содомит; ако је већ ту, сакријте га.

Као и за све претенциозне Аустралијанке свог времена, уметност је за Рут био симпатичан хоби којим би могли да се баве људи њеног друштвеног сталежа. Али за професионалног уметника није могла да нађе оправдање. Чак и након што сам објавио неколико књига, није могла да ужива у свом поносу јер ја нисам био она врста писаца о којима би могла да прича на коктелима у Аустралији. Њени пријатељи су мислили да сам луд, скандалозан, смешан. Упркос оданости породици и чињеници да ме је она родила, очекивао сам да се у потпуности слаже са њима. Кад је прочитала *Причу Теодоре Гудман*, рекла је: „Штета је што ниси писао о некој веселој тетки...”, јер, иако је остала убеђена да треба да купује само оно што је произведено у Енглеској, такође је веровала у аустралијски мит да увек мораш да позираш камери са осмехом.

Сироти Дик, који никада није читао ништа сем матичне евиденције стокe или оне трилере које му је Рут доносила из библиотеке да би могао да заспи у фотељи након вечере, није знао о чему се ту ради. Када сам, као изговор да останем у Лондону, почео да пишем драме које су одбијали позоришни агенти и управе, њега је импресионирао то што сам сâм куцао и увезивао те драме. Као резултат тога, одлучио је да ми дâ издашан цепарац у износу од данашњих четиристо фунти да бих могао да останем у Лондону и наставим да радим шта год да сам радио. Сигуран сам да није имао никаква очекивања, што чини његов гест још племенитијим, нарочито када је реч о једном Вајту.

Уселио сам се у мајушан стан тачно прекопута зграде у којој су живели моји први станодавци, Инес Имхоф и Марио Маранта. Мој пријатељ Вотерс и ја бисмо се нагињали кроз прозоре својих соба и довикивали, али само ако нисмо имали да кажемо нешто скандалозно. Ако јесмо, чекали смо да онај други дигне слушалицу и плати разговор. Обично бих већ доручковао, али ти поверљиви јутарњи разговори водили су се уз жвакање салате, хрскање тоста и сркање кафе са друге стране улице.

Мој стан је некада био соба на трећем спрату кућице у Улици Ебери. Неко од данашњих такозваних градитеља изделио ју је на стан са дневном собом и купатилом, а ћошак код улазних врата претворио је у кухињску оставу. Поред дневне собе налазиле су се степенице које су водиле до купатила суседне куће. Врата која су делила комшије и мене стално су била закључана, што није спречавало разговор између наше две стране.

Како год, настанио сам се у Лондону. Писао сам. Поред раних драма, започео сам рукопис који је постао мој први роман (завршио сам га у Сен Жан де Лузу јер је свако писао део својих рукописа негде у иностранству). Разлог томе што сам почео да пишем *Срећну долину* и отишао у Сен Жан де Луз било је моје упознавање сликара Роја де Местра.

[...]

У шта верујем? Оптужили су ме да не пишем јасно. Како да пишем јасно о величанству које је сувише огромно да би могло да се изрази, о свакодневном рвању са противником чији удови никада нису постали стварни, о борби након које су зној и крв разбацани по рукописима свега што напише озбиљан писац? О веровању ког има мање у изговореном него у тишини. О шарама на води. О удару ветра. О цвету који цвета. Устручавам се да кажем и о детету, јер дете може да израсте у чудовиште, у разарача. Да ли сам ја разарач? Ово лице у огледалу које целог живота тражи нешто у шта верује да је истинито, али не може то да докаже. Лице које је опседнуто питањем да ли истина може да буде разарач већи од свих.

[...]

Имао сам кризму у одговарајућој доби, понајвише зато што сви то раде и зато што је тај обред обећавао прекид монотоније. Вероучитељ је служио у Првом светском рату; имао је плаве очи и оштру браду склону дрхтању. Био је то човек изузетне искрености које је понекад било превише. То би постидело ученике који су васпитани тако да видљиве емоције сматрају слабима и срамнима. Ако је доктор Миклем, поп локалне цркве, био епитом раног православља, школски вероучитељ био је потомак евангелиста из осамнаестог века. Није остављао неки нарочит утисак на мене, осим током уљудних разговора када би се занимао да ли имам неких питања, а у мени је тада горео срам док сам разбијао главу размишљајући шта бих могао да га питам. Мислим да ми никад ништа не би падало на памет.

Како се приближавао дан кризме, у мени су расла осећања ишчекивања и чак верске страсти. Церемонију је водио бискуп из Глостера. Устајали смо двоје по двоје и склапали руке. Због нервозе, клекнуо сам на једну степеницу испод оне на коју је клекнуо дечак поред мене, а то је отежало посао остарелог бискупа: морао је да се нагне, пружајући једну руку и задржавајући другу; због тога је изгледао издеформисано. Можда зато нисам био свестан милости коју је моја глава очекивала да прими из врхова његових прстију.

Упркос томе, због кризмања је моје окружење попримило нуминозни одсјај. Свако мало бих извукао своју књижицу о кризмању из које бих учио правила. Бар две недеље сам био близу тога да изведем чудо. Осећао сам се верски освешћено у тренутку кризмања и док сам силазио са олтара, осећајући топао сјај у себи, имао сам оборен, исповеднички поглед испод обрва, имитирајући сопствену мајку.

Тог дана, родитељи деце која су чекала кризмање нахрлили су у школу носећи поклоне, фото-апарате, ручне сатове и друге скупе играчке у складу са традицијом материјализма више средње класе. Моји родитељи из Аустралије очигледно нису знали да би требало да донесу поклоне тога дана, а ја сам на тренутак покушао да убедим самог себе да је мој материјални губитак заправо духовни добитак.

Али сваки духовни раст брзо је закопан у јаловој земљи енглеске елитне школе. Капела је наставила са својим уобичајеним хигијенским пословима: певале су се веселе песме, а неко би пустио и ветар. Моје духовно ја увек би се скупило у додиру са организованој вером, било да се ради о оном ужасном музеју у Вестминстерској опатији, великом кревету у рококо стилу за куртизану која се појављује у опери у Риму Светог Петра или пак о мрзовољним православним заједницама на

Светој Гори. Највише сам се приближио духовности у Аја Софији, током усамљених зимских поподнева у Партенону када су Немци протерани из града, у кверкерској кући у граду Џордану у Бакингамширу, у башти пуној птица, у својој тихој соби. Сви ти тренуци били су снажнији наговештаји вере од кризмања. Вероватно је једнако немогуће постићи потпуно духовно спајање као и савршено уметничко дело или идеалан међуљудски однос. Што се тиче вере, уметности и љубави, морао сам да се помирим са тиме да почињем из почетка.

[...]

Напустио сам Лондон почетком 1939. године у покушају да убедим некога у Њујорку да објави рукопис који ће постати мој први роман, а који би сада било најбоље заборавити. Након што ме је одбио скоро сваки издавач у Америци, Бен Хибш, један од партнера у Викинг пресу и њихов књижевни барометар, мора да је видео нешто у огледалу и одлучио да прихвати *Срећну долину*. Био ми је веран докле год је био жив, иако сам ја увек био несигуран. Када је умро, његова вера у мене је вероватно навела његове наследнике да раскину уговор са мном. Као син мађарског рабина, он је био један од оних племенитих Јевреја који су, ако већ нису показивали ортодоксне црте своје вере, прихватили њен морал док их кроз живот води урођени интегритет. Прави Јевреји постали су ретки као истински хришћани. Бен ми је послужио као модел за Јеврејина Химелфарба у мом роману *Пушници у кочијама*, и то за његову унутрашњу црту пре него физички изглед јер је он споља изгледао као светски човек, често циничан. Те године када сам стигао у Њујорк, Карсон Макалерс постигла је успех романом *Срце је усамљени ловац* (*The Heart is a Lonely Hunter*), а Њујорчани који су читали критике тог романа, али не и сам роман, били су узбуђени због њега – „Како тако млада девојка може то да зна?“, итд. На њихово дивљење и неверицу, Бен би тихо одговорио: „Сигурно уме да чита, зар не?“

Псеудоуспех који сам постигао тиме што ми је први роман објављен у Њујорку, све што се догађало око мене у том граду, моја путовања Северном Америком, чак и сусрет са Фридом Лоренс и Дороти Брет у Таосу, све то изазвало је у мени еуфорију да оставим иза себе дешавања у Европи све док мој лагани сан није прекинула британска објава рата Немачкој.

[...]

Убрзан ток догађаја и онда застој током првих година Хитлеровог рата онемогућавају ми да из сопственог сећања издвојим личне, мање важне победе и поразе: где сам и како живео, шта сам и зашто радио. Макар знам да сам током лета 1939. године, у Сендвичу на Кејп Коду, започео писање романа *Живи и мртви* пре но што сам се вратио у Лондон. Роман *Срећна долина* показао је одређеном броју критичара и читалаца да сам ја писац; сада сам ја то морао да покажем и самом себи тако што ћу наставити да пишем. Верујем да је то случај код писања већине других романа. У мом случају, оно што је замишљено као портрет града Лондона завршило је као опис групе људи која живи у њему. Рат је из мене истерао књигу која је требало да сазрева у мојој глави још неколико година. Пошто је то време било ишчашено, мој

приватни живот незадовољавајући, а будућност потпуно непредвидива, ја никада нисам заволео роман *Живи и мршви*. Можда никада није требало да га напишем.

Наставио сам рад на овој несрећној књизи у Лондону. Током те циничне, несадржајне и обесхрабрујуће фазе живота, постао сам све незадовољнији самим собом и романом који сам писао. Напокон, одлучио сам да се вратим у Њујорк бар док моје годиште не буде регрутовано; можда ће се до тада мој рукопис отворити, па бих га могао оставити издавачима. Да сам био Енглец, било би немогуће напустити Енглеску, али, пошто сам био Аустралијанац, добио сам визу. Након што сам утекао из Аустралије на Кембриџ, никада нисам хтео да се вратим тамо, али сам тада користио свој аустралијски пасош, а у све чешћим тренуцима кукавичлука, осећао сам искушење да останем у Америци, на шта су ме наговарали и неки од мојих пријатеља, укључујући једног за ког сам веровао да би могао да постане други део љубавног пара којем сам се одувек надао.

На први поглед, Њујорк се није променио. Додајући нови слој његовој површности, тамо су се нашле срећне избеглице из Европе и богаташи који су побегли из Британије. Највећу промену приметио сам у самом себи. Због осећаја кривице, постао сам раздражљив и пргав. Иако сам током дана радио на роману који ми је већ тада постао неважан, морао сам да пронађем шта да радим током ноћи, а то се обично завршавало тако што сам ишао од бара до бара, понекад сам, или, још горе, са пријатељима на којима сам искаљивао бес. Понекад би они морали да ме ударе у ребра да би ме наговорили да изађем из сливника на Ист Сајду. Верујем да су наставили да се друже са мном само зато што сам био писац и егзотичан човек.

[...]

Један од задатака официра за везу у рату био је да цензурише писма пилота. Док сам био део помало непотребног Сектора за везу Краљевског ратног ваздухопловства који је био стациониран у Матен Багушу у Египту током затишја у пустињским борбама, постао сам опседнут својом улогом цензора. Изгледало је као да су неуредна и згужвана писма која су остајала код мене, заједно са писмима која сам размењивао са Манолијем, била моја једина веза са стварним животом. Ту су се налазиле непристојне бујице речи као, на пример, писмо главног десетара Латрина који је својој супрузи детаљно скицирао своју ерекцију на ролни тоалет папира. Са друге стране, пратио сам, из недеље у недељу, трагедију веза које су се распадале. Све то време, писци тих трагедија морали су да ме гледају у очи, знајући да ја знам све. Волео бих да сам могао са њима да поделим нашу заједничку муку, али то није било могуће. Морао сам да останем официр, цензор, анонимна фигура, чувар заједничког добра од било каквог сувишка људске емоције.

Због тога су изолација, пустиња, потиснута сексуалност, глас Вере Лин са радија из шатора старешина, писма која можда никада неће стићи на свој циљ или, ако и стигну, неће донети разумљиву поруку, вршили толики притисак на мене да су се моје тадашње околности стапале са сећањима на ноћи које сам проводио у станчићу у Улици Ебери, читајући *Дневник* Едварда Џона Ера док су бомбе падале на Лондон. У том наизглед неплодном тлу, посејано је семе. Оно је никло годинама касније, у једном крилу сиднејске болнице где сам доведен из Касл Хила током

једног од најжешћих напада астме. У полунаркозном стању, ликови су почели да се померају преко пустињског пејзажа. Могао сам да чујем исечке из разговора, постајао сам наизменично Вос и његова анима Лора Тревелјан. Током тешке ноћи, док је астма прелазила у упалу плућа, ухватио сам руку стажисте који је стајао поред мог кревета. Склонио је руку као да сам га опекао. Током опоравка, још увек у болници, скицирао сам оквир књиге коју сам тада знао да ћу једном написати. Тек када сам се вратио у Аустралију и прочитао школски уџбеник, увидео сам везу Воса и Лудвига Лајхарта. То ме је навело на истраживање и позајмљивање детаља из стварне експедиције из записа оних који су преживели командовање тог Немца. Прави Вос, за разлику од правог Лајхарта, био је створење из египатске пустиње ког је створила перверзна страна моје природе у време када је свим нашим животињама доминирао онај немачки мегаломанијак.

Восово контроверзно порекло довело је до сукоба с академским чуварима Лајхарта и до збуњености међу онима који су писали о њему. Сви су захтевали чињенице, а не креативни чин. С временом су ми опростили, Вос је постао део канона и дошао је мој ред да замрзим то присвајање визије тела, крви и духа од које су направили музејски експонат мумије или костимирану сентименталну романсу. Половина оних који су се клели да се диве роману *Вос* чинили су то јер нису увидели своју везу са друштвом деветнаестог века које је приказано у њему. Као прерасла деца, многи Аустралијанци постали су огорчени због тога што су натерани да посматрају себе ван контекста својих сумњивих антиквитета, окружени пластичним отпадом у својим баштама; они одвраћају поглед од суштинског дела свог несвесног. Стога они не могу да прихвате већину онога што сам ја написао о веку у ком живимо, док ја окрећем леђа њиховим похвалама *Восу*. (Ако о оном другом тзв. историјском роману који сам написао, *Перваз од лишћа*, нема толико похвала, то је можда због тога што у његовим сликама и приповедању осећају разлоге зашто смо постали то што смо данас.)

[...]

По мом мишљењу, три најбоља романа која сам написао су *Савршена мандала*, *Прича Теогоре Гудман* и *Случај Твајборн*. Сва три говоре нешто више од онога што је свето у аустралијској књижевности. Због тога су неки од њих на почетку наишли на игнорисање, а други су критиковани и одбацивани као порнографски. Након неког времена, два од три романа су прихваћена, а остаје да се види шта ће се десити са *Твајборном*.

Чудно ми је да помислим да је *Савршена мандала* икада сматрана порнографским романом, али сам чуо од пријатеља да је један/-на професор/-ка из Аустралије рекао/-ла да је то најпорнографскији роман који је он? она? икада читао/-ла. Питам се шта је он читао или шта је она читала у свом животу пре но што се *Савршена мандала* појавила.

Почео сам да пишем тај роман током последње од осамнаест година колико смо живели у Касл Хилу. Сликари Лоренс Доз поклонио ми је Јунгову књигу *Психологија и алхемија* која је имала велики утицај на мене. Она ме је и пројектовала у свет моје *Савршене мандале*. Јунгово учење ме је такође подигло током кризе вере

коју сам осетио након што сам схватио да не могу да прихватим стерилност, вулгарност, а често и верски фанатизам хришћанских цркава у Аустралији. Маноли се, изгледа, осећао безбедно унутар структура православља. Нисам имао ништа од тога што сам одрастао у некој врсти друштвено ангажоване енглеске цркве (на клупама су се могле пронаћи визиткарте локалних предузетника, одећа коју смо прерасли или која је изашла из моде слала се на распродају на велико, а благодарни пастор и његова супруга звали су нас да изразе захвалност због покровитељства). Стога сам развио оно на шта је Маноли увек гледао као на мој нерелигијски или мистични циркус.

Нешто од тога присутно је и у *Савршеној мандали*. То је књига амбиваленције и немира – пролазности. Дрвеће које смо садили, о ком смо се бринули и које смо волели заклањало је кућу, чинећи је мрачном. Знали смо да морамо да одемо из куће коју смо звали „Догвудс” по стаблима дрена које смо засадили тамо; било је немогуће да наставимо да живимо у крају који је постао предграђе када су се ствари које су нас интересовале – музика, позориште, биоскоп, пријатељи – налазиле у граду. Али, било је тешко преломити. Ја сам волео оно што сам мрзео. Маноли је више волео, јер он нема толико мржње у себи, дрвеће које је касније срушено.

Такође, стрепео сам да ископам духовно корење које сам засадио у првобитно неплодно тло. Да ли ће ово бити крај моје списатељске каријере? Осећали смо се веома лоше када смо напустили сопствено корење и одлетели у Европу, први пут након што смо је напустили пре петнаест година. Мора да смо изгледали смешно, руку пуних пртљага, носећи панталоне и шешире који су изашли из моде, док смо застајкивали на аеродрому и махали пријатељима који су нас пратили. Колико ли је још тежи био онај други, трајни опроштај који се одвијао док сам седео у тамној трпезарији у средишту куће пишући роман који би могао да постане моја лабудова песма. Није ни чудо што је *Савршена мандала* пуна несреће и слутње.

Браћа Браун, ликови тог романа, представљају две половине мене. Артур би могао да се опише као мој рођак Филип Гарланд да је Филипова дечја мудрост сазрела; уместо тога, он је, још као тинејџер, примљен у психијатријску институцију где је и дан-данас. Волдо представља мене у најхладнијој и најгорој варијанти. Њихова комшиница, госпођа Полтер, настала је на основу наше комшинице, госпође Х, иако је она, сем што је била Артурова духовна мајка и богиња, била дводимензионални лик. Далси Фајнстајн је, као свака испуњена јеврејска познаница, и добра и самозадовољна.

Када је дошло време да се опростимо од Касл Хила, моја рођака Еленор Арићи била је код нас на ручку једног дана. Након што се понашала као Нели Кокс у граду Маџију, Еленор је постала играчица, а касније и супруга једног италијанског дипломате. У време које описујем, она је била удовица, живела је у Сиднеју и радила као агент за некретнине. Током ручка сам се одважио да је питам да нам пронађе кућу у Сиднеју, али да буде „близу парка за псе”. Она је одговорила: „Када се будем враћала кући, ићи ћу Улицом Мартин Роуд кроз насеље Сентенијал парк.” Тако је и пронашла натпис „НА ПРОДАЈУ” испред куће са бројем 20.

Уселили смо се на адресу Мартин Роуд 20, у кућу која је саграђена 1912, исте године када смо се Маноли и ја родили.

[...]

Када смо се сместили у Сентенијал парку, спремао сам се да напишем два романа која су се одигравала у Сиднеју. Замислио сам *Вивисекџора* још у Догвудсу, али упркос времену које сам провео у свом граду током детињства и младости, као и упркос честим посетама док смо живели у Касл Хилу, морао сам да осетим Сиднеј око себе, дању и ноћу, у својој зрелој доби, пре но што сам могао да почнем са тим романом. Идеја за *Око олује* ми се наметнула док сам прелазео Улицу Кенсингтон Хај у Лондону, након што сам посетио мајку у њеном стану у Улици Марлоус Роуд где је лежала прикована за кревет, сенилна, скоро слепа и окружена гомилом медицинских сестара и служавки. Знао сам да ћу написати роман о сличној таквој старици која је преткрај живота, али да то морам да урадим у Сиднеју, јер Сиднеј тече мојим венама. Није се јавило ништа више од назнака у том тренутку док сам прелазео Улицу Кенсингтон Хај. Разлика у односу на стварност која се разрађује у роману јесте Суин и мој покушај да наговоримо мајку да се усели у Холанд парк, у смештај код калуђерица које су носиле плаве одоре. Истражили смо тај простор који је био пун величанствених соба и мирне атмосфере. Толико ми се допао да сам осетио да бих ја могао одмах да се уселим тамо и заувек прекинем везе са светом. Рут је одбила да уопште размисли о тој идеји и умрла је у свом стану након што сам се ја вратио у Аустралију. Од онда сам осећао грижу савести јер сам мислио да ју је наш предлог убио, али не толико идеја да напусти своје ствари које више ни није могла да види већ то што би умрла окружена католичким калуђерицама. Деца Елизабет Хантер у мом роману су више осветољубива у својим покушајима да је сместе у дом. Су никада није била осветољубива, ни налик принцези Де Ласкабан, иако је у тој јунакињи било доста мене, а себе, фрустрираног глумца, могу да препознам и у вулгарном егоисти сер Базилу. Понекад сам се питао да ли су Дороти и Базил осветници које сам позвао из пакла. Да ли је мој предлог да се Рут усели код калуђерица у плавим одорама заправо био моја несвесна света за године чистилишта на које ме је осудила када ме је послала у Челтенам? Надам се да није тако, али могло би бити.

Још нешто о сер Базилу: Џо Лоузи ми је једном рекао да је Дирк Богард мислио да Базил никада не би добио титулу јер је био тако вулгаран. Гледајући око себе, и онда и сада, нарочито по Аустралији, тај став ми се често чинио смешним.

Вивисекџор, први од та два романа, јесте о сликару који никада нисам могао да постанем, што је била још једна од мојих фрустрација. Мислио сам да бих, ако будем усвојио технику сликања, могао да представим у сликама оно што је унутар мене, те да ће ме физички чин сликања увеселити више од писања суморне, бронхијалне прозе. То би могла да буде заблуда писца који је одувек мрзео да пише. Неки сликари су ми говорили да мој јунак Хертл Дафилд не личи на сликара, а други да личи. Током целе своје списатељске каријере, сусретао сам се са потпуно супротстављеним ставовима: да Химелфарб јесте или није Јеврејин; да знам нешто о женама или да не знам ништа о њима; да је то што пишем одлично или да су, са друге

стране, моји романи неразумљиве и досadne глупости. Али верујем да су се таква питања постављала о опусу сваког писца, живог или мртвог, који је много ризиковао.

Није важно да ли је Хертл Дафилд лично на сликара или не, јер га ја посма-трам као спој неколико сликара које сам познавао, а спаја их сликар који чучи у мени, али који никада нисам постао. Покушавајући да представим уверљивог умет-ника, истовремено сам желео да насликам и портрет свог града: мокрог, љутитог, површног, дрског, лепог и ружног Сиднеја који се за време мог живота развио од сунцем окупаног села у скоројевићко копице, мешавину Сан Франциска и Чика-га. Морао сам много да истражујем. Није то било класично истраживање колико поновно проживљавање ветровитих, пешчаних и задимљених улица, ласкавих слепих буцака, уских уличица и пригушених пролаза, не бих ли ослободио те гла-сове, слике и осећања прошлости који у мојој бедној атипичној аустралијској при-роди производе кривицу, а не ужитак.

У мени су се увек борили пуританац и похотник. Када сам био дете, осећао сам стид због богатства својих родитеља. Био сам свестан безобличне беде, као и материјалне невоље, друге стране медаље коју су носили пробрани. Због тога ни-када нисам могао да уживам у свему што су „редовни” чланови класе мојих роди-теља сматрали својим правом. Све што се представљало као успех, па чак и мој успех, често је у мени изазивало гнушање. Нема сумње да ће се „редовни” чланови више класе ухватити за ово признање као за објашњење мојих, по њиховом мишље-њу, изопачених становишта у свему што сам написао; за мене су одсјаји истине, као одсјаји многостраног кристала, разноврснији но што би били да сам остао у амовима вредности аустралијске више класе.

[...]

Понекад се запитам какав бих испао да сам био тзв. нормалан хетеросексуални мушкарац. Да сам постао уметник, вероватно бих био разметљив, дивио се самом себи у огледалу попут неподношљивог Гетеа који је био инфериоран свом самопре-горном ученику Екерману. Моји неупитно мушки гени омогућили би ми да кори-стим сопствену сексуалност до крајњих граница. Као отац, био бих нетолерантан према деци која би ме мрзела и презирала, схватајући да ја нисам тако велик чо-век као што тврдим. Прихватао бих титуле и одличја, а очекивао бих и сахрану уз државне почести у складу са својом укорењеном хипокризијом коју бих сам одби-јао да признам.

Да сам рођен као жена, можда бих се остварио у улози мајке, наводећи супруга да ми направи децу какву бих желео, а био бих страствен, љубоморан, огорчен због узрока и последица, непрестано гутајући жуч неке нерешиве фрустрације. А можда бих одабрао и живот курве јер бих у њему имао више од глумице простора да глу-мим, обмањујући једног човека у својој публици да мисли да сам му на располага-њу, а онда бих на њега, док би закопчавао кошуљу, бацао сломљене остатке његове уображености. Или бих могао да будем часна сестра, млечнобелог тена и великог осмеха, посвећен свом квазидуховном браку са најзахтевнијим могућим супругом.

Истина, амбивалентност ми је понудила увид у људску природу који, верујем, није доступан онима који су неупитно мушкарци или жене – као ни професорки

Леони Крејмер.¹ Не бих мењао своју позиционираност на пола пута, ма колико крхка она била, за било какву укореењеност коју осеећају сви који за себе сматрају да су непитни.

Заправо, сексуалност се обнавља и јача својом амбивалентношћу, макар и несвесно – чак и у Аустралији – и дефинише темперамент нације. Како ја то видим, онај делић суптилног у аустралијском карактеру долази од мушког принципа у женама и женског принципа у мушкарцима. Због тога Аустралијанке иначе изгледају снажније него њихови мужеви. Авај, женски принцип у мушкарцима није довољно снажан да их учини занимљивијима.

За једног енглеског критичара, велика грешка у мојим романима јесте то што су женски ликови снажнији од мушких. Лично не видим ту неравнотежу као аномалију; она је настала након што сам целог живота посматрао друге Аустралијанце, а понајвише своје родитеље у детињству.

У животу сам погрешно јер сам веровао да је у људском односу могућа потпуна искреност. Мислим да Маноли верује да искреност мора да се потчини околностима, али не и да постане затрована цинизмом. Његов осеећај стварности потиче из чистог срца, а то је оно што мени недостаје. Због своје потраге за том потпуном истином, постао сам окрутан. Није да не осеећам љубав и поштовање на неколико нивоа – највише према чистом срцу и поверењу.

(С енглеској љревео Драјан Бабић)

¹ Аустралијска професорка и научна радница. (Прим. љрев.)